

„Res novae ac mirabiles gradatim apparent“

Mění se společnost, informační společnost, změna rolí, filosofické otázky učící se společnosti: Co je vzdělanost? K čemu se učíme? Celoživotní učení, učení dospělých, různé formy přístupy

Učící se společnost

2017

Michal Černý

Fenomenologická pedagogika

Učení, výchova, vzdělání

- Učení – učinění se něčím nebo učinění někoho něčím. Je spojeno s vědomým a záměrným plánem. V běžném kontextu se vztahuje k samotné aktivitě člověka ve světě.
- Vzdělávání – vzdálení se od původního, růst směrem k něčemu novému. Také obsahuje plán a záměr, opouštění prekonceptů a cestu k poznání. V běžném jazyce může být spojené s politikou, procesem, něčím řízeným autoritou.
- Výchova jakoby oddělovala učení od mravní či osobnostní složky člověka. V literatuře se často spojuje právě s rozvojem charakteru vzdělávaného.

Základní koncepty

- Neexistují substance, ale jen jejich reflexe či percepce člověkem – fenomény
- Přirozený svět – to, jak vypadá náš obraz vnějšího světa v naší mysli
- Problém vnímání fenoménu – fenomén vždy vnímáme parciálně, podle našeho vnitřního rozpoložení a přirozeného světa
- Čas i prostor jsou primárně subjektivní veličiny
- Důraz je kladen na jazyk a pochopení jeho významu a vztahu ke světu
- Člověk je ve světě a je stavěn do různých situací

Jan Patočka

Patočkova pozice

- Člověk je zodpovědný za celek, profesi
- Povinností člověka je usilovat o pravdu, učení je jednou z cest k pravdě
- Vzdělání předpokládá pravdu, stejně jako věda
- Pravda je otázkou komunikace, nelze jí vlastnit

Klíčové body patočkovské pedagogiky

- Péče o duši - návaznost na integrální andragogiku (Jochmann a Olomouc):
 - širokou oblast vzdělávání dospělých
 - oblast edukace
 - oblast péče
 - funkcionální působení
- Zodpovědnost za veřejný prostor
- Vztah pravdy a veřejného prostoru – srov. informační válka
- Zodpovědnost za profesi a komunitu, ale také sám za sebe
- Klíčové je hledání pravdy

Klíčové body patočkovské pedagogiky

- Východiskem je pobyt ve světě
- Učení je utvářením přirozeného světa v naší mysli
- Fenomény se zjevují postupně – tedy i učíme se postupně
- Důraz je kladen na reflektivní samostatné myšlení každého jedince
- Učitel je průvodce, který klade otázky, ale nezjevuje fakta
- Každý student je si sám hledá odpovědi a je za ně zodpovědný (což ale neznamená, že neexistuje pravda)

FENOMENOLOGICKÁ
PEDAGOGIKA

Vzdělání je péči
o duši, odkrývání
skrytosti, hledání
toho, jak se věci
zjevují.

Učitel - průvodce
klade otázky
a student hledá
ve svém světě
pro sebe vlastní
odpovědi.

PATOČKA, HEIDEGGER, PALOUŠ

SOCIÁLNÍ SÍTĚ, NOVÁ
MÉDIA, KONCEPTUÁLNÍ
MAPY, PROSTŘEDÍ PRO

COOPERÁCI

Peter Jarvis

Sociologické východisko

- Všechny sociální procesy jsou ovlivněné společností
- Pojem učící se společnost je podle něj nejasný a matoucí, lze ale říci, že je spojená s každodenním nekontrolovatelným učením. V ideálním případě obsahuje:
 - Vizi svého demokratického vývoje
 - Je schopna jej plánovat a vnímat strategické dokumenty
 - Je reflektivní a pracuje s riziky
 - Učení se v ní stává součástí trhu
- Učení je součástí žití – to jak vypadá učení je ovlivněno společností a naopak
- Tři významné změny v současné společnosti:
 - Globalizace a znalostní společnost
 - Rostoucí množství volného času
 - Dlouhověkost
 - Potřeba péče o demokratickou společnost

Peter Jarvis

- Existenciální a fenomenologická andragogika či pedagogika (inspirovaná Martinem Buberem):
 - Já – Ty
 - Já – Ono
 - Já
- Učení je odpověď na bytí ve světě a zažívání nesouladu při jeho poznávání – pedagogika nesouladu
- Proces učení je odpovědí na to, jak vnímáme svoji situaci ve světě a je sociálně senzitivní
- Učení je vždy spojené s nějakým konkrétním sociálním konceptem
- „Všechno učení začíná zkušeností“

Koncept nesouladu

- Člověk očekává, jaký svět bude. Pokud je vše harmonické, zažívá soulad představ a zkušenosti. Takové zakoušení, ale nevede k učení.
- Pokud je mezi očekáváním a zkušeností nesoulad, musí se s ním člověk vyrovnat (a nebo ho ignorovat, pak se ale neučí), což vede k učení.
- Míra nesouhlasu může být různá a pak stupňuje různé požadavky na způsob učení:
 - Shoda – k žádnému učení nedochází
 - Rozdílnost – typická adaptace, informální učení
 - Oddělení – fáze vědomého učení
 - Odlišnost – zde je potřeba systematické vzdělání

Epizodická zkušenost

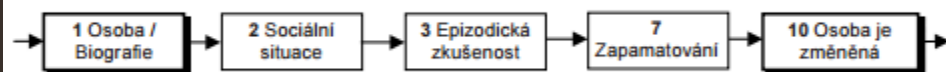
- Člověk žije ve světě (srov. Patočkův přirozený svět x fyzický svět)
- Epizodická zkušenost – vnímáme po částech (klipovitě) a s těmito krátkými vjemy můžeme dále pracovat
- Zkušenost – subjektivní zakoušení objektivní skutečnosti
- Epizodická – časově ohraničená
- Sám Jarvis ale neříká, jak krátká je epizodická zkušenost, kterou považuje za základní jednotku učení (právě ona se vztahuje k souladu a nesouladu)

Učení

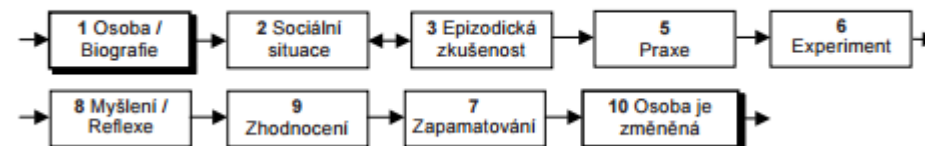
- Jervis rozlišuje čtyři základní procesy učení:
 - Nedochozí k učení
 - Probíhá nahodilé učení
 - Dochází k nereflektivnímu učení
 - Dochází k reflektivnímu učení
- Cestou dolů se zvyšuje komplexita a vliv učení na člověka. Učení mění člověka podle Jervise uvnitř.

Příklady procesů (zdroj)

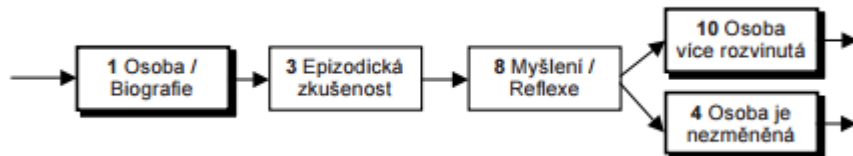
Obrázek č. 7: Zapamatování

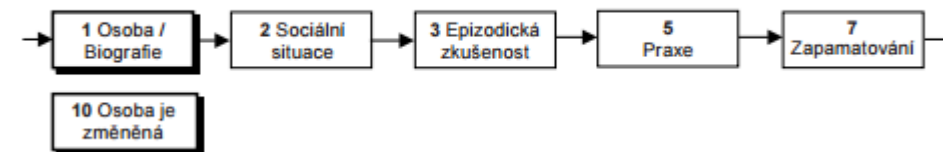
Obrázek č. 9: Reflektivně kognitivní učení

Obrázek č. 3: Náhodné sebeučení

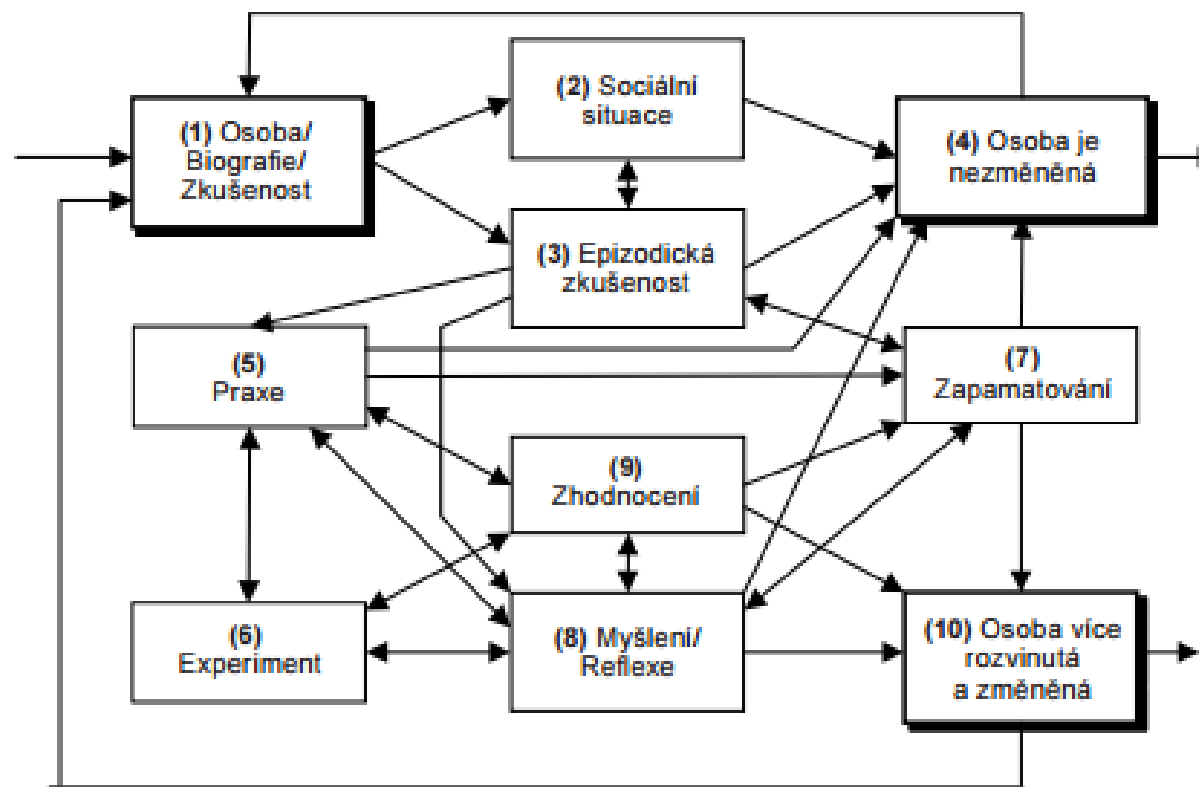
Obrázek č. 6: Učení se dovednostem

Učení (zdroj)

- Je komplexní mnoha směrný fenomén
- Může být cyklické
- Po zkušenosti nemusí následovat vědomá reflexe
- Může vést různými cestami
- Jarvis představuje jeden z nejkompaktnějších modelů učení vůbec

Obrázek č. 11: Jarvisův model procesu učení

Eugen Fink a výchovná dilemata

Šest antinomií výchovy

- Výchova jako pomoc a výchova jako manipulace
- Moc a bezmoc vychovatele
- Hranice a bezhraničnost výchovy
- Jedinečnost a obecnost výchovy
- Výchova k profesi versus výchova k lidství (odborná kvalifikace versus obecně lidská vzdělanost, materiální versus formální vzdělávání)
- Meze a možnosti výchovy (rozpor mezi tím, co lze na člověku formovat)